

Book Reviews

MARIA WOJTAK, *ANALIZA GATUNKÓW PRASOWYCH*, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej 2008, 171 ss.

Książka Marii Wojtak w zamierzeniu autorskim jest podręcznikiem dla studentów dziennikarstwa i kierunków pokrewnych. Publikacja ma jednak podwójnego adresata – jest nim zarówno adept dziennikarstwa, a więc przyszły twórca tekstów prasowych, jak i nauczyciel prowadzący zajęcia z analizy tekstów. Lubelska badaczka gatunków prasowych (w 2004 roku ukazała się Jej pióra monografia *Gatunki prasowe*) korzysta tu z bogatego doświadczenia dydaktycznego w pracy ze studentami dziennikarstwa, własnych badań, dorobku teorii genologicznej i wypracowanej metody analizy tekstów. Jak pisze we *Wstępie* sama Autorka: „podręcznik wyrasta z doświadczeń czytelniczych autorki, z genologicznych refleksji filologa, uzupełnionych lekturą opracowań prasoznawczych, z praktyki analitycznej, dotyczącej całej gamy gatunków użytkowych, przede wszystkim jednak z praktyki dydaktycznej” (s. 10).

Publikacja składa się ze *Wstępu* oraz 11 rozdziałów, które dopełnia *Słownik terminów*, *Literatura uzupełniająca* (w wyborze), *Klucz do wybranych ćwiczeń* oraz *Lekcje mistrzów*, tj. wskazanie adresów bibliograficznych wybranych wzorcowych realizacji konwencji gatunkowej reportażu, wywiadu i felietonu. Dwa pierwsze rozdziały mają charakter teoretyczny, przynoszą niezbędne do dalszych działań analitycznych informacje o gatunku, wzorcu gatunkowym i jego wariantach, a także o strukturze wypowiedzi prasowej. M. Wojtak, w trosce o „uwzględnienie zjawisk najbardziej istotnych, o rzeczowe i przystępne przedstawienie kwestii teoretycznych” (s. 10), stara się unikać nadmiaru informacji, przekazuje najważniejsze wiadomości, które winny być opanowane, by móc nie tylko obserwować, ale i tworzyć wypowiedzi prasowe. Jednak duża kondensacja treści, skrótowość w przedstawieniu teorii genologicznej sprawia, że wiedza ta, zwłaszcza

cza dla filologa, może okazać się niewystarczająca, dlatego warto byłoby dać tutaj odesłanie do wcześniejszej książki Autorki (2004), zwłaszcza do rozdziału: *Perspektywa badawcza i teoretyczne zaplecze analiz*. Obie książki wzajemnie dopełniają się – *Gatunki prasowe* mają bogatą część teoretyczną, natomiast podręcznik, zgodnie z tytułem publikacji, przynosi analizy różnorodnych gatunków prasowych i ich odmian oraz przygotowuje do prowadzenia własnych analiz i redagowania tekstów.

W następnym rozdziale, zatytułowanym *Z jakich segmentów składa się wypowiedź prasowa*, przedstawia Badaczka składniki obligatoryjne większości gatunków prasowych, zwracając szczególną uwagę na funkcję tytułu, lidu, odsyłaczy oraz tekstowych wyimków. Na podkreślenie zasługuje bardzo bogate ilustrowanie omawianych segmentów wypowiedzi prasowej przykładami z aktualnej prasy. Autorka świadomie unika nadmiaru teoretycznych wyjaśnień, wszystkie wprowadzone do tekstu terminy, wyjaśnione powtórnie na końcu książki w *Słowniku terminów*, są pomyślane jako niezbędny zasób wiedzy, narzędzia służące do analizy tekstów prasowych.

Kolejne rozdziały przynoszą charakterystykę wybranych 9 gatunków prasowych (wzmianka, notatka prasowa, wiadomość, zapowiedź, komentarz, *editorial*, felieton, reportaż, wywiad), wskazują najważniejsze ich wyróżniki oraz przynoszą analizy konkretnych realizacji poszczególnych gatunków i ich odmian. Kompozycja części analitycznej jest podobna – każdy rozdział rozpoczyna omówienie istotnych cech danego gatunku, opis sygnałów gatunkowych, wskazanie odmian, a kończą przykładowe analizy konkretnych tekstów oraz pytania kontrolne i ćwiczenia. Jako wytrawny dydaktyk wychodzi Autorka od tekstu informacyjnego i wyjaśniającego, by poprzez bardzo bogaty materiał ilustrujący omawiane zjawiska przygotować czytelnika do samodzielnych ćwiczeń. Uderza ogromna dbałość o czytelnika (studenta, ucznia), często podpowiada, jak odróżnić nie tylko poszczególne gatunki, ale i poszczególne segmenty struktury wypowiedzi prasowej. Wyjaśnia, jaką pełnią rolę, dlaczego warto zadbać o atrakcyjność prasowego przekazu. Uczy uważnego obserwowania tekstów prasowych, pokazuje rozmaite techniki i wybory stylistyczne, ale także przygotowuje do samodzielnego redagowania gatunków dziennikarskich.

M. Wojtak rezygnuje w podręczniku z omawiania sylwetki prasowej, gatunku, który zamyka się w bardzo różnych formach (wszystkie dokładnie opisane są we wcześniejszej publikacji Autorki), wprowadza natomiast *editorial*, jeden z najbardziej dynamicznie rozwijających się dziś tekstów prasowych (por. Loewe 2007:147). Traktuje go jako osobliwość genologiczną, sytuując na skrzyżowaniu

gatunków. Uświadamia, że gatunek ten inaczej funkcjonuje w prasie codziennej i inaczej w kolorowych magazynach. Wskazuje wyróżniki gatunkowe *editorialu* w formie komentarza redakcyjnego oraz w formie listu. O wyborze wariantu decyduje najczęściej profil pisma oraz chęć podtrzymania kontaktu z czytelnikami, czasem chęć budowania wspólnoty przekonań, upodobań, wartości. Analiza konkretnych wypowiedzi pokazuje, że *editorial* pełni przede wszystkim funkcję reklamową, funkcję anonsowania treści, które znajdują się wewnątrz numeru.

Opisując strukturę poszczególnych gatunków prasowych M. Wojtak wskazuje nie tylko poszczególne segmenty tekstu (tytuł, nagłówek, lid, korpus), ale także ich funkcje oraz możliwości stylistycznego kształtowania. Bogate ilustrowanie przykładami sprawia, że student ma możliwość oceny wyborów dokonywanych przez twórców wypowiedzi prasowych. Autorka wskazuje nie tylko wyróżniki poszczególnych gatunków, podpowiada także elementy je różnicujące: „Pamiętajmy o wyimkach i uczmy się je dobierać. Odróżniamy je od wstawek tekstowych – wyimek to część tekstu, wstawka to element obcy, przeniesiony z innych tekstów” (s. 33).

Ogromną zaletą omawianego podręcznika są kończące każdy rozdział *Ćwiczenia i pytania kontrolne*. Są tak dobrane, by aktywizować czytelnika (studenta) do własnych poszukiwań: „Bądź lepszy od profesjonalistów – zaproponuj własne odpowiedzi dodatków do określonych gazet” (s. 81) czy: „Bądź lepszy od profesjonalistów i oceń następującą wzmiankę pod względem sposobu realizacji konwencji gatunkowych i sposobu wysłowienia” (s. 46). Niekiedy Autorka odsyła do dodatkowej lektury, wskazuje klasyków danego gatunku (adresy bibliograficzne umieszcza w rozdziale *Lekcje mistrzów*), „zmusza” do refleksji, np.: „Których twórców zalicza się do klasyków reportażu? Skorzystaj z działu *Lekcje mistrzów*” (s. 140) czy: „Którego ze współczesnych felietonistów uznajesz za mistrza? Obszernie uzasadnij wypowiedź, odwołując się do konkretnych felietonów wskazanego autora. Skorzystaj ze wskazówek zawartych w dziale *Lekcje mistrzów*” (s. 118). Do trudniejszych ćwiczeń i zadań został na końcu książki zamieszczony klucz, dzięki któremu student sam może sprawdzić trafność swoich rozwiązań. Pytania kontrolne przypominają i utrwalają najważniejsze dla danego gatunku informacje. Dzięki nim można sprawdzić swoją wiedzę, możliwe są bowiem powroty do części teoretycznej, wyjaśniającej istotę danego gatunku, dającej wskazówki, jak rozpoznawać najważniejsze gatunki prasowe i ich odmiany.

Rekomenduję tę publikację zarówno studentom, jak i, a może przede wszystkim, prowadzącym zajęcia zarówno na studiach dziennikarskich jak i filologicznych. Podręcznik urzeka piękną polszczyzną, jasnym tokiem wywodu, trafnością

procedur analitycznych, nie narzucającym się nadmiernie dydaktyzmem. Autorka aktywizuje czytelnika do działania, do własnych poszukiwań, dając wcześniej możliwość obserwowania wybranych realizacji gatunków prasowych i wypracowanego przez Nią warsztatu analityczno-interpretacyjnego. Otrzymaliśmy bardzo dobre kompendium praktycznej wiedzy o gatunkach prasowych. Umiejętne połączenie perspektywy teoretycznej z praktyczną, pozwoliło Autorce uniknąć nadmiernej naukowości. Biorąc pod uwagę kryteria oceny podręczników, tj. aspekt merytoryczny, metodyczny oraz poprawnościowy (Nocoń 2009: 9), należy bardzo wysoko ocenić publikację lubelskiej Badaczki.

Literatura

- Loewe I., 2007, *Gatunki paratekstowe w komunikacji medialnej*, Katowice.
Nocoń J., 2009, *Podręcznik szkolny w dyskursie dydaktycznym – tradycja i zmiana*, Opole.
Wojtak M., 2004, *Gatunki prasowe*, Lublin.

EWA MALINOWSKA

JOLANTA NOCOŃ, *PODRĘCZNIK SZKOLNY W DYSKURSIE DYDAKTYCZNYM – TRADYCJA I ZMIANA*,
Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego 2009, 280 ss.

Monografia Jolanty Nocoń jest adresowana do dydaktyków, nauczycieli, ministerialnych rzeczoznawców, recenzentów oraz wydawców książek szkolnych i autorów podręczników. Zwłaszcza ci ostatni po organizacyjnej i programowej reformie szkolnej w 1998 r. stają przed niełatwym zdaniem stworzenia podręcznika odpowiadającego reformatorskim założeniom, praktyczno-użytkowym potrzebom dydaktycznym oraz wymogom marketingowym rynku wydawniczego. W uwzględnieniu tych wszystkich czynników i wybraniu rozwiązania najlepiej oddającego te potrzeby powinna pomóc książka J. Nocoń, w której Autorka nie tylko rekonstruuje wzorzec gatunkowy tradycyjnego podręcznika (sprzed reformy), ale stara się uchwycić przyczyny i główne kierunki przemian zachodzących w tym gatunku tekstu po 1998 roku. Przyczyn owych przemian, rejestrowanych w architektonice tekstu, na jego płaszczyźnie poznawczej oraz pragmatyczno-interakcyjnej,